OMGAAN MET VERSCHILLEN

DIFFERENTIËREN OP BASIS VAN TOETSRESULTATEN

diacademie

TOETSING, TRAINING EN ADVIES

OMGAAN MET VERSCHILLEN

DIFFERENTIËREN OP BASIS VAN TOETSRESULTATEN

De docentmodule geeft een beeld van een klas. In een oogopslag ziet u welke leerlingen (zeer) zwak en welke leerlingen sterk zijn. Leerlingen verschillen ook in lezerstypen. De vraag is dan: hoe kunnen we aansluiten op de behoeften van deze verschillende leerlingen? In deze brochure schetsen we kort hoe op school kan worden omgegaan met verschillen in begrijpend lezen met behulp van Diaplus.

In elke klas zitten leerlingen met verschillende leerstijlen en van verschillend niveau. Zeker als het gaat om begrijpend lezen. Om inzicht te krijgen in deze verschillen kunt u de toetsen van Diataal gebruiken. De Diatoetsen geven betrouwbaar en valide aan hoever uw leerlingen zijn ten opzichte van de Referentieniveaus.
De diagnostiek biedt handvatten voor een gerichte aanpak van het begrijpend lezen. In deze brochure vindt u een uitwerking van zo'n aanpak.

BEELD VAN EEN KLAS

Hieronder ziet u een groepsoverzicht van een voorbeeldklas. De leerlingen zijn getoetst met de Diatoetsen voor begrijpend lezen. Het blijkt dat nogal wat leerlingen in deze klas achterblijven ten opzichte van de landelijke norm. Maar in deze klas zitten ook leerlingen die al veel verder zijn. Hun score voor begrijpend lezen ligt op een niveau dat leerlingen gemiddeld pas in een hoger leerjaar bereiken.

Klas 1H-a, resultaten Diatekst, begin schooljaar, streefscore 61-65 (oranje)

	Referentie-niveau	% micro	% meso	% macro	Letterscore	Lezerstype
Omar Boulaouali	NAAR 2F	59	43	55	B	
Charly Cnossen	NAAR 2F	71	46	49	B	
Daniek Freriks	NAAR 2F	48	57	47	C	
Frans de Jong	NAAR 2F	52	39	40	C	Schoolse lezer
Nick Joostens	1F	31	28	27	D	Vermijdende lezer
Timo van der Molen	NAAR 1F	38	29	32	E	Vermijdende lezer
Jasper Mulder	1F	44	34	31	D	Schoolse lezer
Marjolein de Nooij	NAAR 2F	69	84	82	A	
Paulien Pelger	NAAR 1F	27	41	33	E	Vermijdende lezer
Tina Pieters	NAAR 2F	67	81	58	B	
Rashwan Saalioua	NAAR 2F	55	48	51	B	
Brent Siemonsma	NAAR 2F	86	72	76	A	
John Timmer	NAAR 1F	26	39	31	E	Vermijdende lezer
Finn van der Toren	1F	32	31	44	D	Compenserende lezer
Mieke Ubbink	NAAR 2F	75	81	89	A	
Waïl Valiova	NAAR 2F	49	53	51	C	
Mirjam Vervloet	NAAR 2F	51	43	41	B	
Fien de Vries	NAAR 2F	49	40	57	C	
Mamoun Yilmaz	1F	32	35	43	D	Compenserende lezer
Mayar Zakri	1F	41	34	29	D	Schoolse lezer
Thomas Zeilstra	1F	39	41	49	D	Compenserende lezer

Hoe zet je deze klas aan het werk?

Veel leerlingen hebben ondersteuning nodig bij het begrijpend lezen, en sommigen moeten bovendien aan hun woordenschat werken. De sterke leerlingen hebben juist behoefte aan uitdaging. Is het dan wijs om alle leerlingen in deze klas met hetzelfde tekst- en oefenmateriaal te laten werken, of kun je ze op een slimme manier zo groeperen en aan het werk zetten zodat iedereen zich voldoende ondersteund of juist gestimuleerd weet? De systematiek van de Diatoetsen helpt u om te gaan met verschillen, klassikaal, of door leerlingen apart te groeperen.

Toelichting: Zodra de klas klaar is met toetsen hebt u de uitslagen in beeld. De (zeer) zwakke leerlingen krijgen een letterscore D of E (zwak ten opzichte van de landelijke normsteekproef), de sterke leerlingen krijgen een A, zij behoren tot de 25% beste scorende leerlingen van het land. Let op: C-leerlingen scoren beneden het gemiddelde.*)
Gemiddeld scoort deze klas BLN 60,8, bij een streefscore tussen 61 en 65 (=kleur oranje). De verschillen in deze klas zijn groot. De sterkste leerling heeft een score van 76, de zwakste leerling scoort BLN 41. Die grote verschillen blijken ook uit de variatie aan kleuren, die het leesniveau weergeven ten opzichte van de referentieniveaus:

BLN 11	21	31	41	51	61	71	81	91	101	111	121
naar 1F	naar 1F	naar 1F	naar 1F	naar 1F	1F	naar 2F	naar 2F	2F	naar 3F	naar 3F	3F

*) De leerlingen worden vergeleken met een landelijke representatieve steekproef, rekening houdend met de verschillende schooltypen.

"Wij willen leerlingen meerdere jaren volgen. De ontwikkeling van leerlingen wordt helder weergegeven in grafieken, die we ook met ouders kunnen delen. De plaatsing van een leerling op een bepaald niveau kunnen we daardoor goed onderbouwen."

A. TEN BOSCH, BAUDARTIUS COLLEGE

DIAGNOSTIEK VAN BEGRIJPEND LEZEN

Zwakke lezers worden niet alleen gesignaleerd, maar de toetsuitslagen van de Diatoetsen geven ook een indicatie van de aard van de problemen met begrijpend lezen. Als een leerling beneden het gemiddelde scoort, wordt automatisch een profiel gemaakt van de scores op woord- en zinsniveau (microniveau), op alineaniveau (mesoniveau) en op tekstniveau (macroniveau). Op basis van dit scoreprofiel worden lezerstypes toegekend.

Compenserende lezer

Deze lezer heeft vooral een taalprobleem en compenseert gebrek aan woordkennis door een strategische manier van lezen gericht op het begrip van de tekst in zijn geheel. Best een slimme aanpak als het gaat om inzicht in de hoofdzaken van een tekst. Hoewel de leerling de hoofdzaken begrijpt, is hij wel een zwakke lezer. Op termijn kunnen de problemen op woord- en zinsbegrip zo groot worden dat deze ook het algehele tekstbegrip in de weg gaat staan.

Scoreprofiel: micro laag, macro hoog.

De compenserende lezer zal vooral moeten gaan werken aan het vergroten van zijn woordenschat, en leren stil te staan bij onbekende woorden in een tekst.

Schoolse lezer

Deze lezer heeft een voldoende woordenschat en een vlotte zinsverwerking, maar komt onvoldoende tot begrip van de tekst in zijn geheel. Dit gaat vaak gepaard met een onvoldoende bewust en actief leesgedrag.

Scoreprofiel: meso/macro laag, micro hoog.

De schoolse lezer heeft baat bij het aanleren van leesstrategieën die gericht zijn op het achterhalen van de betekenis van de tekst in zijn geheel.

Vermijdende lezer

Deze lezer heeft zowel een taal- als een leesprobleem en heeft een (zeer) zwakke totaalscore; ook het technisch lezen kan zwak zijn. Daardoor verliest deze lezer zijn leesmotivatie en zelfvertrouwen, gaat leestaken vermijden en raakt steeds meer achterop.

Scoreprofiel: alle deelscores laag.

De vermijdende lezer moet eerst weer aan het lezen gezet worden met interessante teksten op het eigen niveau. Deze leerling heeft extra aandacht en tijd nodig want het zelfvertrouwen, de woordenschat en de aanpak van teksten moet verbeterd worden.

"Jongeren willen leren als je aansluit bij hun interesses en bij wat ze aankunnen."

G. TIMMERMANS, HOOGLERAAR JEUGD RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN

1 ANALYSEER
TOETSRESULTATEN KLAS

- Signaleer wie sterk (A) en wie (zeer) zwak (D/E) zijn.
  Laat sterke leerlingen zelfstandig werken op hun eigen niveau. Zwakke leerlingen hebben extra tijd en begeleiding nodig.
- Zijn er meer C- dan B- leerlingen?
  Veel C- leerlingen: besteed extra tijd aan begrijpend lezen en houd rekening met de verschillende lezerstypen.
- Let op de verschillen tussen minimum- en maximumscore, het aantal kleuren en lezerstypen.
  Bij grote verschillen: overweeg differentiatie binnen klasverband.
- Komt het toetsbeeld overeen met uw eigen indrukken?
  Kijk bij twijfel naar de details van de toetsresultaten door te klikken op 'details' bij de betreffende leerlingen.

2 GROEPEER
LEERLINGEN

- Zorg voor extra begeleiding voor de (zeer) zwakke leerlingen buiten klasverband.
  Begin met makkelijkere teksten en geef voorinstructie bij teksten die in de klas worden behandeld.
- Laat sterke leerlingen zelfstandig werken, eventueel met moeilijkere teksten en werkbladen.
  Zorg dat sterke leerlingen wel feedback krijgen en/of laat ze hun werk presenteren aan de klas.
- Werk klassikaal met hetzelfde materiaal als de verschillen in de klas niet te groot zijn.
  Zorg dat iedereen meedoet en tot goed tekstbegrip komt. Heb oog voor verschillen. Wissel de klassikale aanpak af met werken in groepjes.

of

- Maak groepen die met verschillend materiaal werken. Differentieer naar lezerstype of naar niveau.
  Geef voldoende aandacht aan iedere groep en voorkom oppervlakkig werken.

3 ARRANGEER
MATERIAAL VAN DIAPLUS

MET TEKSTEN OP HET NIVEAU VAN DE LEERLING

- Zorg dat uw leerlingen na afloop van de toets hun tekstpakket downloaden, deze sluit aan bij hun leesniveau.
  Laat ze dit thuis lezen of behandel het tijdschrift in de klas; het biedt stof voor ongeveer 6 lessen.
- Neem als abonnee van Diaplus elke maand kennis van het Maandthema.
  Teksten van de Maand zijn er op vier niveaus met een thema dat past bij de maand.
- Bij elke tekst hoort een werkblad met oefenstof voor één les volgens hetzelfde stramien. Print dit dubbelzijdig.
  Opdracht 3A oefent woorden uit de tekst (voor de compenserende lezers), 3B oefent een leesstrategie bij deze tekst (voor de schoolse lezers). De andere leerlingen mogen kiezen, of doen beide opdrachten (in extra tijd).

WERK MET ZELFGEKOZEN MATERIAAL

- Selecteer in de tekstenbank van Diaplus teksten op niveau en/of thema met bijbehorend oefenmateriaal.
  Zoek met leerlingen aansprekende onderwerpen en selecteer teksten van oplopend niveau.
- Zoek in de oefeningenbank voor specifieke leesoefeningen, met bijbehorende teksten.
  De oefenvormen kunnen worden geselecteerd per lezerstype, en zijn aanvullend op uw eigen leerlijn. Bij de oefenvormen staan ook proeftoetsen.

Literatuurlijst

- Bosker, R.J. (2005)
  De grenzen van gedifferentieerd onderwijs
- Reezigt, G.J. (1999)
  Differentiatie in het onderwijs. In: Omgaan met verschillen
- Struyven, K., C. Coubergs e.a. (2013)
  Binnenklasdifferentiatie
- Van der Vlies, J. (2009)
  Werkvormen voor samenwerkend leren

OMGAAN MET VERSCHILLEN

We zagen dat de scores voor begrijpend lezen in de voorbeeldklas sterk uiteenlopen, van 41 tot 76. De niveauverschillen zijn dus groot, en bovendien zijn er verschillende lezerstypen in deze klas. Hoewel er sterke lezers zijn, is deze klas gemiddeld zwak en zal er dus flink gewerkt moeten worden aan begrijpend lezen. Dat kan met het materiaal van Diaplus, klassikaal of in groepjes. De leeslessen vinden bij voorkeur plaats in een aaneengesloten periode van vijf tot zes weken waarin voor sommige leerlingen extra leesondersteuning nodig is buiten klasverband.

Klassikaal of gedifferentieerd?

Klassikaal onderwijs richt zich vaak op het gemiddelde niveau. Houd daarbij wel rekening met wie sterk is en wie zwak. Komen de zwakke lezers goed mee? Worden de sterke lezers wel uitgedaagd? U kunt ook gaan differentiëren in het aanbod van teksten en werkmateriaal. Onderzoek heeft aangetoond dat sterke leerlingen baat hebben bij het werken op niveau. Bij goed materiaal kunnen zij zelfstandig werken, als goede lezers zijn zij niet afhankelijk van instructie. De zwakke lezers zijn daarentegen wel afhankelijk van instructie, zij hebben baat bij extra instructie in aparte groepen buiten klasverband. Binnen de klas moeten ze niet apart worden gezet, zij hebben dan juist baat bij heterogene groepen waarin zwakke en gemiddelde leerlingen gemengd worden.

Klassikaal

Bij klassikaal werken is iedereen bezig met hetzelfde tekst- en werkmateriaal. Een klassikale aanpak van begrijpend lezen valt of staat met een goed uitgebalanceerde didactiek en interessante teksten die niet te moeilijk, maar zeker ook niet te makkelijk zijn. De voorbeeldklas begint met teksten op kleurniveau groen, en er wordt toegewerkt naar oranje, het streefniveau. De drie leerlingen die al verder zijn, zijn buiten klasverband zelfstandig aan het werk met teksten van oranje/rood.

Een leesles begint met een oriëntatie op de inhoud van de tekst – door middel van een klasgesprekje of een filmpje of aan de hand van opdracht 1 van het werkblad. Daarna lezen de leerlingen de tekst aan de hand van opdracht 2 of onder leiding van de docent. In de werkbladen staat bij de opdrachten hoe er bij voorkeur wordt gewerkt: zelfstandig, in tweetallen, in groepjes of geleid. Klassikaal werken sluit niet uit dat er zo nu en dan in groepjes wordt gewerkt! Het gaat erom dat iedereen de tekst goed begrijpt en leert hoe je dat kunt doen. Dat kan met hulp van een bepaalde leesstrategie die bij deze tekst past. Ook wordt er altijd stilgestaan bij onbekende woorden uit de tekst, zeker als die belangrijk zijn om te kennen.

Differentiatie naar lezerstype

Bij differentiatie van leerlingen in groepen, werken leerlingen (deels) met verschillend materiaal. Zo kunt u compenserende en schoolse lezers apart groeperen en ze verschillende opdrachten laten maken, gericht op woordenschat (opdracht 3A) of op een leesstrategie (opdracht 3B). Zet bij deze profielgroepen ook altijd één of meer sterkere leerlingen. Verspreid de vermijdende lezers over de groepen, waarbij u in de gaten houdt dat ze voldoende tot hun recht komen. Het verdient aanbeveling deze zeer zwakke lezers al buiten klasverband te voorzien van extra ondersteuning. De groepssamenstelling is dus heterogeen naar niveau, met uitzondering van de sterke leerlingen. Houdt de dynamiek en het leerproces binnen de groepjes goed in de gaten: Doet iedereen actief mee? Wordt er goed samengewerkt? Heeft iedereen ruimte voor inbreng?

LEERLINGEN	VERDELING	KEUZE-OPDRACHT
Mamoun, Finn,Thomas, Charly, Fien	3 Compenserend 1 B-leerling 1 C-leerling	3A
Mayar, Jasper Frans, Tina, Paulien	3 Schools 1 B-leerling 1 Vermijdend	3B
John, Waïl, Rashwan, Omar	1 Vermijdend 1 C-leerling 2 B-leerlingen	3A of 3B
Timo, Nick, Daniek, Mirjam	2 Vermijdend 1 C-leerling 1 B-leerling	3A of 3B
Brent, Marjolein, Mieke	3 A-leerlingen	3A en 3B

Differentiatie naar niveau

Niveaudifferentiatie (sterke en zwakke lezers) vindt bij voorkeur plaats buiten klasverband. Maar bij grote niveauverschillen kunt u de klas ook splitsen in twee groepen die ieder werken op eigen niveau. Zo kan de voorbeeldklas gesplitst worden in een groep blauw/groen en een groep oranje/rood, die ieder werken met een eigen tijdschrift (dat leerlingen meteen na de toets al hebben kunnen downloaden). De twee groepen werken dus met verschillend materiaal, aan de hand van dezelfde thema's. De tijdschriften van Diaplus, en ook de teksten van de maand bieden deze mogelijkheid. Zo kunt u klassikaal beginnen en afsluiten, en verder uw aandacht verdelen over beide groepen die zelfstandig of in kleinere groepjes werken aan verschillende teksten met werkbladen op het eigen niveau.

Lezen bij het vakonderwijs

Niet alleen in de leeslessen is inzicht in het leesniveau en de lezerstypen in de klas nuttig, maar ook bij andere vakken. Houd ook bij het vakonderwijs rekening met verschillen tussen leerlingen als het gaat om begrijpend lezen. In het basisonderwijs kunt u de leerlingen zelf bij andere vakken ondersteuning blijven bieden. In het voortgezet onderwijs zijn klasbesprekingen in teams zinvol om te komen tot afstemming tussen docenten van de verschillende vakken. Zo kan worden afgesproken dat een bepaalde klas bij Nederlands extra instructie krijgt in de manier waarop je teksten aanpakt. De docenten voor andere vakken kunnen daar dan rekening mee houden.

"Ideaal dat Diaplus zo veel teksten heeft, geordend op leesniveau en onderwerp. Zo kun je meteen aansluiten bij actuele thema's met interessante teksten op het niveau van de leerling."

L. DE KONING,ONDERWIJSONTWIKKELAAR BIJ DE ACTIVITEIT,
CENTRUM VOOR ONTWIKKELINGSGERICHT ONDERWIJS

DIAPLUS

Diaplus maakt het toetsenpakket van Diataal compleet: van toetsen tot het ontwikkelen van de leesvaardigheid en de woordenschat. De teksten en werkbladen van Diaplus sluiten aan op de toetsresultaten. De teksten zijn geordend op referentieniveau. Bij de werkbladen wordt rekening gehouden met de lezerstypes. Wat vindt u allemaal in Diaplus?

Tijdschrift LEES >>

Alle leerlingen krijgen na de toets een digitaal tijdschrift met teksten op hun eigen niveau, puzzels, weetjes etc. De bijbehorende werkbladen zijn printbaar vanuit Diaplus. Zo hebt u bij elk tijdschrift een kant-en-klare lessenserie die u kunt gebruiken in de klas. Diaplus biedt materiaal voor leerlingen die een achterstand op taal- en leesgebied hebben, maar ook voor leerlingen die al verder zijn. De tijdschriften zijn ingedeeld naar dezelfde kleuren die u in de klassenoverzichten ziet. Binnen een editie verschillen de tijdschriften in niveau, maar overlappen ze in onderwerpen. Zo kunt u, indien u met meerdere tijdschriften in één klas gaat werken, toch gezamenlijk openen en sluiten.

Tekst van de maand

Iedere maand komt er een Tekst van de Maand uit op drie niveaus. Deze teksten hebben dezelfde thema's en zijn voorzien van werkbladen. De opbouw van een werkblad is gelijk aan die van de tijdschriften.

Online teksten- en oefeningenbank

Diaplus biedt bovendien een online tekstenbank met oefenvormen. Het voordeel daarvan is dat u met uw leerlingen ook teksten op onderwerp kunt zoeken en zo samen een interessant pakket samenstelt. Dit motiveert enorm en dat is cruciaal voor de leesontwikkeling!

DINEKE BUIST VORMGEVING / FOTOGRAFIE PAUL MEEK EN DREAMSTIME

WWW.DIATAAL.NL

diacademie

TOETSING, TRAINING EN ADVIES

HW Mesdagplein 1 / 9718 HP Groningen
050 8200120 / info@diataal.nl

DIATAAL BV IS
VOORTGEKOMEN UIT DE
rijksuniversiteit
groningen